

INFORMAȚII PRIVIND JUDEȚUL DÎMBOVIȚA CULESE DIN DOCUMENTELE EXISTENTE LA ARHIVELE STATULUI JUDEȚUL PRAHOVA

MIHAI RACHIERU

FLORICA DUMITRICĂ

La Filiala Arhivelor Statului jud. Prahova există numeroase documente cu conținut economic, politic, social și cultural, referitoare la comunele și orașele ce aparțin județului Dîmbovița.

Prezența acestora la Ploiești nu este întâmplătoare, ci este determinată de faptul că, în decursul istoriei, multe localități au aparținut județului Prahova, iar la Ploiești au existat unele instituții (Camera de comerț și industrie, Camera de muncă), care au avut activitate interjudețeană.

Fondurile arhivistice în care s-au păstrat informațiile sînt : Prefectura jud. Prahova, Camera de comerț și industrie Ploiești și Camera de muncă Ploiești.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, perioadă de care ne vom ocupa mai mult în articolul de față, județul Dîmbovița avea o întindere de 3.456 km.² și o populație de 211.666 locuitori¹, care se îndeletniceau cu cultivarea pămîntului, cu exploatarea bogățiilor solului și subsolului, cu comerțul.

În ceea ce privește agricultura, sînt documente care ne dau informații statistice pentru unele comune, referitoare la suprafețele cultivate, recoltele obținute, numărul brațelor de muncă, al mașinilor agricole, prețurile de vînzare a cerealelor, numărul vitelor, producția pomilor fructiferi, folosirea pădurilor.

În anul 1896, județul avea o suprafață agricolă de 114.454 ha. și un număr de 85.248 agricultori².

1 Arh. St. jud. Prahova, fond Camera de comerț și industrie Ploiești, dos. 3/1905, f. 53.

2 Idem, dos. 7/1896, fila 359.

Situația pe plăși era următoarea : plasa Bolintin = 16.935 agricultori, plasa Cobia = 13.278 agricultori, plasa Dealul-Dîmbovița = 22.511 agricultori, plasa Ialomița = 17.523 agricultori, plaiul Ialomița-Dîmbovița = 15.001 agricultori. Repartiția terenului pe soiuri de culturi, suprafețe cultivate și producția obținută a fost următoarea :³

Felul culturii	Suprafața cultivată	Producția obținută (în hectolitri)
grâu	34203 ha.	659.969
orz	1056 ha.	19.230
ovăz	15787 ha.	323.018
secară	619 ha	12574
rapiță	199 ha.	463 °
porumb	60302 ha.	377.969
cinopă	334 ha.	71.981
în	100 ha.	1.033
mei	202 ha.	2.093
cartofi	250 ha.	2.500 — 4.000 kg. la ha.
fasole	748 ha.	149.220

În afara acestor culturi, care atestă o preocupare agricolă intensivă pentru sfîrșitul secolului al XIX-lea, mai existau 1.334 ha. cultivate cu vii, 874 ha. cultivate cu tutun⁴.

Pentru sectorul animalier, documentele consemnează existența în județ a 31.726 boi, 8.299 vaci, 564 bivoli, 112 bivolițe, 14.459 cai, 115 măgari, 141.265 oi, 10.764 capre și 35.816 rîmători⁵.

Produsele și venitul obținut din acest sector era destul de mare. Numai de la cele 141.265 oi se obținea o cantitate de 282.520 kg. lînă. 3—4.000 kg. brînză de burduf și cașcaval. Precizăm că prețul unei oi la finele secolului al XIX-lea era de 7 lei; kg. de lînă — 1,70 lei; kg. de brînză — 1,60 lei⁶.

Bogățiile forestiere ale județului au determinat și îndeletniciri adecvate. În com. Ederile, de exemplu, existau patru mari proprietăți forestiere deținute de Nae Ștefănescu, Alex. Mineulescu, Ion Constantin și Grigore Gh. Cantacuzino⁷.

Valorificarea produselor forestiere era făcută în toată țara și peste

³ Ibidem, loc. cit.

⁴ Din cauza vremii friguroase, în plasa Bolintin, 108 ha. cultivate nu au produs nimic.

⁵ Ibidem, f. 360.

⁶ Ibidem, loc. cit.

⁷ Ibidem, 361.

⁸ Arh. St. Ploiești, fond Prefectura jud. Prahova, dos. 18/1920, f. 54.

hotare, prin cei 21 de fabricanți existenți în perioada 1900—1907 în județul Dimbovița⁹.

Pentru a avea tabloul economic complet al județului la finele secolului al XIX-lea, menționăm existența a trei fabrici de spirt: două în Tirgoviște și una în com. Poiana-de-Sus, 12 fabrici de gaz, din care 11 în Tirgoviște și una în com. Doicești⁹, 24 de mori și peste o sută de firme comerciale¹⁰.

Principalele societăți de împrumut existente în județ în anul 1896 erau:¹¹

Nr. crt.	Denumirea societății	Localitatea	Data înființării	Capital	Nr. de membri
1.	Vulturul	Tirgoviște	10.IV. 1855	69355 lei	200
2.	Malul de Răsună	Bezdead	9.IV.1893	11200 lei	49
3.	Tăranul	Șerbănești – Poduri	1893	3500 lei	30
4.	Frăția	Voinești	1.VI.1893	9040 lei	75
5.	Munca	Brănești	8.XI.1895	380 lei	30

În domeniul meseriilor, cunoaștem situația din plasa Bolintin, unde existau 9 croitori, 33 cismari, 9 tâmplari, 8 plăpumari, 6 dogari, 15 cojojari, 11 rotari, 40 olari și 3 boiangii¹².

Bogăția cea mai de preț din județ era petrolul. Exploatarea lui pe scară industrială a început în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În fondurile Prefecturii jud. Prahova și Camerei de comerț Ploiești găsim informații pe o perioadă de aproape o sută de ani. Cele mai multe din documente se referă la localitățile Moreni, Colanu, Gura Ocnitei, Râzvad, Bucșani¹³. Fără a ne ocupa de acestea, remarcăm că producția globală pe anii 1900—1901 în județul Dimbovița a fost de 11.950.235 l. țiței, iar în anul următor de 15.373.839 l. țiței¹⁴.

Parte din documente arată situația localurilor de școală, numărul elevilor și al cadrelor didactice.

În com. Dărmănești, existau în anul 1908—1909, trei școli, trei învățători, pentru 313 copii de vîrstă școlară, din care 250 erau înscriși

8 Arh. St. Ploiești, fond Camera de comerț și industrie, dos. 1/1907, f. 281.

9 Idem, dos. 7/1896, f. 359.

10 Idem, dos. 3/1899, f. 221—224.

11 Idem, dos. 10/1896, f. 30—34.

12 Idem, dos. 3/900, f. 365.

13 Fl. Dumitrică „Date noi privind dezvoltarea industriei petroliere.....”, în „Valachi-ca” — 1969, Tirgoviște, f. 107—111.

14 Idem, dos. 2/1902, f. 38.

la școală¹⁵; în com. Valea-Lungă era o singură școală construită în anul 1.889¹⁶, un învățător pentru 150 de copii de vîrstă școlară¹⁷; în com. Ghirdoveni — o școală și un învățător pentru 252 copii¹⁸. La Moreni, centru mai dezvoltat și cu o populație mai numeroasă, existau, în 1908, trei școli, trei învățători, 333 copii de vîrstă școlară, din care numai 161 erau înscriși la școală¹⁹.

Din aceleași documente, aflăm preocupările dascălilor din Moreni pentru „dezvoltarea gustului muzical la elevi“, pentru înființarea unui muzeu în com. Stavropoleos și a unei biblioteci școlare²⁰.

Pentru îmbogățirea cunoștințelor de geografie și istorie, se organizează, încă din 1926, excursii cu elevii.

În anul 1932, elevii din Moreni au vizitat localitățile Curtea-de-Argeș, Rîmnicul-Vîlcea, Sibiu, Făgăraș și Rîșnov, cu întoarcerea pe Valea Prahovei²¹.

Documentele ne informează, de asemenea, despre Școala de maiștri sonori de la Moreni²², Școala industrială de ucenici de la Moreni²³ și Școala de horticultură de la Dărmănești²⁴, înființată în anul 1921.

Cît privește situația neștiutorilor de carte, documentele cu conținut demografic ne prezintă mai concret situația. Populația com. Haimanale, de exemplu, era în anul 1908 de 1.090 locuitori, din care știutori de carte doar 74²⁵, iar cea a comunei Dărmănești de 2.396 locuitori, știutori de carte fiind doar 542²⁶.

Tot documentele demografice mai atestă mișcarea populației, ocupația acestora, compoziția etnică, desființarea și arondarea unor localități.

Despre com. Ghirdoveni aflăm că cei 2.013 locuitori existenți în anul 1908 se ocupau cu agricultura și negustoria; cei din com. Dărmănești — cu agricultura, legumicultura, cărăușia și olăritul²⁷.

Comuna Ederile, compusă din Edera-de Sus și Edera-de-Jos, avea în anul 1908 o populație de 1.115 locuitori și de 2.200 în anul 1916²⁸.

Comuna rurală Moreni avea în anul 1908 o populație de 1814 locuitori, în anul 1916 a ajuns la 2.000 de locuitori, iar în anul 1924, ea

15 Idem, fond Prefectura jud. Prahova, dos. 14/1908, f. 129.

16 Idem, dos. 10/1908, f. 21.

17 Idem, dos. 14/1908, f. 129.

18 Idem, loc. cit.

19 Idem, loc. cit.

20 Idem, dos. 125/1928, f. 330 și dos. 93/1929, f. 26.

21 Idem, dos. 252/932, f. 240.

22 Idem, f. 217.

23 Idem, f. 187.

24 Idem, dos. 71/1924, f. 269.

25 Idem, dos. 14/1908, f. 180.

26 I bidem, loc. cit.

27 Ibidem, loc. cit.

28 Idem, dos. 1/1916, f. 70.

urmare a dezvoltării economice, numărul locuitorilor cu domiciliul stabil ajunge la 4.394 și al flotanților la 10.000²⁹.

Un document din anul 1931 menționează că orașul Moreni avea o suprafață de 4.063 ha. și o populație de 10.819 suflete. În localitate existau 1.003 case, 221 grajduri, un spital civil, o farmacie, o drogherie, 25 autocamioane o întreprindere metalurgică cu 13 lucrători, 3 mori și 5 instituții³⁰.

În anul 1915, Consiliul comunei rurale Haimanale hotărăște unificarea satelor Haimanale și Braniștea, sub numele de „Mănăstirea Mărgineni”, motivind că numele de Haimanale „datează scriptic de 80—90 de ani, iar cea de Mărgineni de mai bine de 3—400 ani, de când s-a construit mănăstirea de către Vornicul Mărgineanu”³¹.

Problema schimbării denumirii com. Haimanale în „Mănăstirea Mărgineni” este rediscutată în anul 1921 de către comisia interimară comunală³², și aprobată de Prefectura jud. Prahova, sub numele de „Vornicul Mărgineanu”, în anul 1924³³.

Pretura plășii Filipești propune în anul 1938 schimbarea denumirii localității Stavropoleos în „Aurul Negru”³⁴. Propunerea nu a fost aprobată.

Situația sanitară a județului Dimbovița constituie o altă problemă pentru care arhivele oferă informații. Cercetarea lor relevă faptul că nu existau spitale suficiente și nici dispensare, bolile contagioase cauzând moartea a numeroase persoane³⁵.

Cît privește problemele financiare, documentele atestă existența unor bănci populare și de credit. Amintim banca „Unirea”, înființată în anul 1910 cu un capital de 15.445 lei în com. Haimanale³⁶, banca „Dana”, înființată în anul 1911 în com. Ederile cu un capital de 11.020 lei³⁷, banca populară „Comoara sateanului”, înființată în anul 1910 în com. Dărmănești³⁸. În com. Ghirdoveni funcționa din anul 1907 banca populară „Frăție și Dragoste” cu un capital de 56.077 lei³⁹.

În anul 1922, existau în orașul Tîrgoviște șase bănci: Banca Națională, banca „Dimbovița”, Banca de credit și scont, Banca comercială, Banca populară și Banca țărănească⁴⁰.

29 Idem, dos. 2/1924, f. 237.

30 Idem, dos. 39/1931, f. 61.

31 Idem, dos. 3/1915, f. 4.

32 Idem, dos. 21/1921, f. 6.

33 Idem, dos. 138/1924, f. 32.

34 Idem, dos. 7/1938, f. 26, 27.

35 Idem, dos. 64/1938, f. 13, 48, 54, 58, 64, 65, 70 și dos. 1/1915, f. 55.

36 Idem, dos. 1/1916, f. 49.

37 Ibidem, loc. cit.

38 Ibidem, loc. cit.

39 Ibidem, loc. cit.

40 Idem, fond Camera de comerț și industrie, dos. 14/1922, f. 16.

La Găești existau trei bănci („Viitorul“, „Franco-română“ și „Pitești“), iar la Moreni — banca „Cricovul Dulce“⁴¹.

Cît privește mișcarea muncitorească, ne-am oprit asupra a două perioade. Prima, perioada crizei economice mondiale, iar a doua, cea a celui de-al doilea război mondial.

În martie 1929, muncitorii forestieri, în număr de o sută, angajați de S. A. Moreni, sînt concediați⁴². Conflictul este foarte puternic. În sprijinul lor vin petroliștii din Moreni, Băicoi, Filipești „îndepărtați și ei în proporție de 90 la sută“⁴³.

Intr-o notă informativă din 24 iunie 1931, secția de jandarmi Moreni comunică : „lucrătorii de la exploatarea „Guess“, în număr de 72, nefiind plătiți din luna februarie 1931, au hotărît ca la 24 iunie să înceteze lucrul“⁴⁴.

Conflictul a durat pînă în luna august 1931, cînd societatea le-a achitat salariile⁴⁵, dar reizbucnește mult mai puternic la 16 noiembrie 1931. Muncitorilor revoltați li se alătură și cele 21 de mîcătoare, care pun stăpînire pe birourile societății „amenințînd că nu vor părăsi pînă nu li se va face plata“⁴⁶.

La 4 decembrie 1931, conflictul încă nu luase sfîrșit⁴⁷. Mai mult, Legiunea de jandarmi informează Prefectura jud. Prahova că secția comunistă Moreni „îndeamnă la solidaritate“ pe toți lucrătorii orașului.

În anul următor, numărul conflictelor de muncă individuale și colective și al grevelor este și mai mare. În aprilie 1932, lucrătorii de la soc. I.R.D.P. Ghirdoveni declară grevă⁴⁸. În mai, același an, lucrătorii de la calea ferată Ploiești—Tirgoviște, lotul Vornicul-Mărgineanu, au încetat lucrul din cauza scăderii salariilor⁴⁹, iar la Moreni, puternic centru muncitoresc din județ, au loc noi conflicte.

În ziua de 30 septembrie 1932, are loc în acest oraș o întrunire a Partidului socialist, la care au participat 120 de persoane⁵⁰. S-a discutat „problema scumpirii traiului, a șomajului, scăderea salariilor și concedierile“.

La 13 noiembrie 1932, are loc tot la Moreni adunarea muncitorilor manuali și intelectuali din localitate⁵¹.

Cu acest prilej s-a arătat că „muncitorimea luptă cu energie pen-

41 Ibidem, loc. cit.

42 Idem, dos. 9/1929, f. 29.

43 Idem, dos. 8/1931, f. 152.

44 Idem, dos. 16/1931, f. 38.

45 Ibidem, f. 52.

46 Ibidem, f. 80.

47 Idem, dos. 9/1929, f. 223—226.

48 Idem, fond Prefectura jud. Prahova, dos. 10/932, f. 35.

49 Idem, dos. 8/1932, f. 13, 16.

50 Idem, dos. 17/1932, f. 107.

51 Idem, dos. 252/1932, f. 245.

tru ajutorarea și combaterea șomajului⁵², iar în moțiunea votată se cerea : respectarea programului zilnic de 8 ore, respectarea concediilor, interzicerea muncii în ateliere peste program, sistarea importului de mărfuri ce pot fi prelucrate în țară⁵³ ș.a.

Muncitorii din jud. Dimbovița au contribuit prin lupta lor la creșterea avântului revoluționar din România în acei ani, la limitarea abuzurilor autorităților locale.

A doua perioadă pe care o semnalăm este cea a celui de-al doilea război mondial. Greul războiului au fost dus de popor ; situația lui era însă foarte grea. În analiza situației maselor populare în perioada unui război, trebuie să ținem seama de greutatea luptelor, de mersul evenimentelor și de jaful ocupanților.

Cele mai multe abuzuri au avut loc la societățile petrolifere : Concordia⁵⁴, Schela Gura Oeniței, Moreni, Bucșani, Astra română-Moreni⁵⁵, Dacia română-Moreni⁵⁶ etc.

Documentele prezentate sînt doar cîteva din cele aflate la Filiala Arhivelor Statului jud. Prahova referitoare la jud. Dimbovița (transferate, de aceea, la Filiala Arhivelor Statului jud. Dimbovița), putînd folosi în viitor la întocmirca unei monografii a județului.

52 Ibidem, loc. cit.

53 Ibidem, loc. cit.

54 Idem, dos. 71/1944, f. 12—14.

55 Ibidem, f. 75.

56 Ibidem, f. 27—29.